

NÉPNEVELŐK LAPJA

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY.

A Népnevelők Budapesti Egyesületének tulajdona s
A HAZAI TANITOK ORSZ. BIZOTTSÁGÁNAK HIVATALOS KÖZLÖNYE

FELELŐS SZERKESZTŐ:
KONCSEK LAJOS.

KIADÓ
HEISLER J.

Megjelenik minden szombaton.

Előfizetési ára: egész évre 4 frt, felévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

A lap szellemi részét illető közlemények a **szerkesztőhöz**
(lakik: Budapest, II. ker., Batthyány-utca 37. szám);

tagsági díjak **Cservenka Ferencz**, egyes. pénztároshoz,
(lakik: Budapest, VII. ker., Rottenbiller-utca 27. sz.);

az egyes tagok részéről érkező reklamációkat és egyéb tudakozásokat
Hajós Mihály titkár (I. Bpest, I. Attila-u. 123. sz.) intézi el.

előfizetési pénzek, reklamációk és hirdetések a kiadóhoz **HEISLER J.**, kő- és
könyvnyomdatulajdonoshoz, (Budapest, várkert-rakpart 1. sz. alá) küldendőek.

BUDAPEST, 1894.

HEISLER J., kő- és könyvnyomdatulajdonos kiadása.

NÉPNEVELŐK LAPJA

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY.

Felelős szerkesztő: **KONCSEK LAJOS.**

Laptulajdonos: A „Népnevelők Budapesti Egyesülete“.	Kiadó: HEISLER J. II. ker. várkert-rakpart 1. sz.
Megjelenik e lap minden szombaton. Előfizetési ára: Egész évre . . . . . 4 frt. Fél évre . . . . . 2 „ Hegyed évre . . . . . 1 „	A lap szellemi részét illető közlemények a szerkesztőhöz: Budapest II. Batthyány-utca 37. sz., előfizetési pénzek, reklamációk és hirdetések a kiadóhoz: Heisler J., kő- és könyvnyomdatulajdonoshoz (II. ker., várkert-rakpart 1. sz. alá) küldendők.
Pályázatok és egyéb hirdetések petit soronkint 10 krral számíttatnak. — Kéziratok nem küldetnek vissza. —	

TARTALOM: † Kossuth Lajos, 1802—1894. — Kossuth ravatalánál. (Költ.) K o n c s e k Lajos. — A nemzet gyásza. H a j ó s Mihály. — Kossuth Lajos a nemzeti közoktatásügy szolgálatában. P é t e r f y Sándor. — Tárca. Kossuth Lajosról. S z a b ó Lajos. — Egyesületeink kegyelete. T u d ó s i t ó. — Iskolásgyermekünk kegyelete. S r e t v i z e r Lajos. — Részvetiratok. — Vegyesek.

KOSSUTH LAJOS

1802.—1894.

Kossuth ravatalánál.

Csak sírjátok nehéz könyűket,
Rendüljön meg a lelketek ;
És szíveteknek néma jajját
Ne legyen ok : lepleznetek !
Az érzelmek nyilvánulása
Elhal ma mind az ajkakon, —
Egy érzés ül ma minden arczon,
A neve : gyászos *fájdalom*.

Egy nemzet áll ma gyászruhában,
Siránkozón egy hant előtt, —
Egy nemzet esd ma istenétől
A mult után egy jobb jövőt ;
Egy nemzet búja és keserve
Szólal ma meg az ajkakon :
Reménye, dísze, büszkesége
Fekszik ma bús ravatalon.

Megtért honába : megpihenni
A század legdicsőbb fia,
A kit, míg élt, forró imádat
Kisért és szentelt glória.
Mint Mózes állt előtted egykor,
Kesergő, gyászos nemzetem . . .
Oh, mennyi hittel és reménnyel
Csüggtél igéjén szüntelen !

Letört a Tölgy ! . . . és szép reményink
Leűntek Véle hirtelen . . .
Dermedten állunk im' előtted,
Dicsőült, drága Hülttetem !
És elvonúl szemünk előtt a
Multnak minden bánata,
S jövőnkbe — vígaszul — világít
Fenkölt eszméid csillaga !

Zokogjatok csak, honfiszívek,
Szent áhitattal, gyászosan !
Zokogjatok : ma nemzetünknek
A legsötétebb napja van ;
És jertek el koporsajához
A *nagynak*, kit imádatunk
Félistenül magasztal áldva,
Míg élünk s áll dicső honunk !

Koncsek Lajos.

A nemzet gyásza.

Egy nemzet áll körül egy ravatalt; egy nemzet sír egyik legnagyobb fiának elvesztése miatt; egy nemzet kesereg azon, hogy az emberi kor legvégső határát elért hű polgárának előre látható halála bekövetkezett.

Törpe vagyok s törpék vagyunk mindnyájan ahhoz, hogy akár fájdalomunk nagyságának, akár az ő dicső, messiási életének még csak megközelítőlegesen méltatását is megkísérelhetnők.

Az előtt, kit véghetetlen hazaszeretet, a legnemesebb önzéstelenség és páratlan kitartás vezérelt egész életén át; az előtt, ki sokkal jobban szeretett minket, mint mi szerethetjük őt s ki dicső hazánkat mintegy újlag megalkotá, — az előtt, kinek köszönhetjük, hogy még nem töröltek ki az élő nemzetek sorából s kinek köszönhetjük, hogy azokká lehettünk, a mik vagyunk: az előtt a magyar tanítótság földig hajol s megcsókolja azt az ország minden részéből összehordott sírhantot, mely Kossuth Lajos hült tetemeit zárja magába.

Kilenczvenkét évet élt! E század szülte őt s megpihenni is e századdal tért!

Kinek adta meg az égi hatalom, hogy csaknem egy századot éljen át s hánynak adatott meg e földön, hogy egy századot átélve, az ő munkássága, az ő akarata, az ő eszméi és az ő alkotásai érvényesüljenek benne?!

S viszont kit sujtott a sors keze jobban, mint Ot! — Véghetetlen honszerelmétől gyötörve mult ki idegen országnak idegen városában, a zord időt nem ismerő Torinoban. Egy félszázadon át hazájától távol volt kénytelen nézni a hazai viszonyok alakulásainak menetét, majd összetett kezekkel volt kénytelen szemlélni magasztos eszméinek diadalra jutását, ha nem is úgy, mint ő szeretete volna.

A görögök jelesüket félisteneknek nevezték. Vajjon nem illik-e e név, e félistenség Kossuth Lajos nevéhez és szelleméhez?!

Tanítók! Üljük meg Kossuth Lajos emlékét minden évben, mondjuk el minden év márczius 15-én, hogy volt nekünk egy félistenünk s a kegyelet és a tisztelet minden külső jelét használjuk fel arra, hogy halvány képe legyen annak az érzelemnek, mely ott benn a sívek mélyén lakozik kipsztithatatlanul.

És most engedd meg, dicső Halott, hogy a magyar néptanítók kétségbeesett fájdalomukban Tőled bucsút véve, a boldogabb hazába költözéskor az Általad mindnyájunknál jobban szeretett anyaföldben nyugvó porhüvelyedre békét, nyugalmat, áldást kérjünk a mindenható Istentől! . . .

És engedd meg nekünk, Kossuth Lajos nagy szelleme, a második ezredév megalapítója, hogy hervadhatatlan, felséges tetteidet és eszméidet egy koszorúba foglalva helyezzük el az iskola falára, hogy a jövő nemzedék megértvén azokat, drága, vérrel szerzett szeretett hazánk boldogítására és az örökké tartó nemzetek sorába emelésére fordítsa.

Isten veled, drága Halott! Te eltávozol, de emlékeid, eszméid élni fognak az emberi szivekben mindaddig, „mig az ezüst Dunának tükrén egy honfiszem pihen“, s mig földgolyónk egy élő és gondolkodni tudó lényt hord hátán. — S a további küzdelemre buzdít azon erős hitünk, hogy könyörgéseinkre a sanyargattatások idején meg fog jelenni közöttünk áldott Szellemed s bátorságodat, kitartásodat, honszerelmedet át fogod ültetni az ezredéves multtal dicsekvő magyar nemzet hű fiaiba!

Isten veled!

Hajós Mihály.

Kossuth Lajos a nemzeti közoktatásügy szolgálatában.

Igen tisztelt gyászoló Gyülekezet, szeretett Kartársaim!

Nagy, de nehéz feladatot bízott reám a „Magyarországi tanítók országos bizottságának igazgató tanácsa“, midőn arra szólított fel, hogy ez alkalommal, a midőn Kossuth Lajos ravatalánál népek millióinak szemében gyászkönyv ül, a halhatatlan szelleméről itt megemlékezsem. Ezért is a megbízás első pilanatában aggodás szállta meg lelkemet, érezvén, hogy nem vagyok én sem méltó, sem képes arra, hogy Kossuth érdemeit az ország tanítóságának képviselői előtt kellőképen tolmácsolhassam, hirdethessem. Ámde a másik perczen megnyugtatta már szívemet az az erős hit, hogy nincsen e hazában néptanító, kinek Kossuth Lajos érdemeiről beszélni kellene. — Hiszen az egész nemzet ma is felemelő bizonysgot tesz arról, hogy hazánk népnevelői hűségesen teljesítik kötelességüket, a mennyiben gondosan ébresztgetik és élesztik a fejlődő nemzedékben a nemzet nagyjai iránt való hálás tiszteletnek szent lángját. — Áldott is legyen azért azok emlékezete, kiktől mi, a magyar nemzet néptanítói, örökségül vettük a haza nagyjai iránt való kegyeletnek gondozásában nyilvánuló kötelességérzetet; és ezerszer áldott legyen az egész nemzet között a haza azon nagy fiainak az emlékezete, kik az 1848-ki törvényeket megalkotván, azok szentesítését kivívták, s azzal a magyar nemzetet a nép millióival megerősítették és már az új korszakot alkotó törvényekért való küzdelem közepette is szakadatlanul sürgették a népnevelésnek nemzeti szellemben való alapos reformálását; mert csak nekik köszönhetjük, hogy a magyar nemzet ma is hirdetheti, hogy a nagy, szellemek, kiket a nemzetek sorsát intéző gondviselés e hazának adott, nem halnak, nem hallhatnak meg soha; örökké élnek nagy hatalmas alkotásaikban, s az új életre ébredt magyar nemzet szívében. Kossuth Lajos ravatalánál is hálás kegyelettel érzi a nemzet minden hű fia a halhatatlanság erejét, hatalmát. Mi is egybegyültünk, hogy ezt hirdessük, Istent dicsőítvén amaz áldásáért, melyben nemzetünket az ő szellemének ereje által részesítette és hogy ezt annál inkább megcselekedhessük, idézzük fel itt közöttünk az ő nagy szellemét; foglalkozzunk ama kérdéssel: Miként vélekedett Kossuth a nép-oktatásügy reformálásáról s miként szolgálta ő nemzetünk közoktatásügyét?

Köztudomásu dolog, hogy Kossuth kora ifjúságától fogva mindvégig a közügyet szolgálta és így már az 1832/6-dik pozsonyi országgyűlés ideje előtt is figyelemmel kísérte a magyar nemzet életére nézve fontos ügyek fejlődését, tehát a közoktatási reform kérdését is, mely az országgyűlést 1790/91 óta szüntelenül foglalkoztatá; de a mely kérdésre nézve, mint-

hogy az iskolaügy rendezését az 1715. évtől kezdve a kormány a felségjogok közé tartozónak állította, az országgyűlés a legjobb akarat mellett sem tehetette meg még a legszükségesebb, a legsürgösebb intézkedéseket sem. — A rendek még az 1836-iki országgyűlésen sem érthették el, hogy a tanítóképezdédek és ipariskolák felállítására vonatkozó óhajtaikat törvényhozás útján megvalósíthassák, a mi miatt aztán hazánk legjobb fiai annyira elkeseredének, hogy méltán felingerült kedélyhangulattal elhatározták, hogy a kormány ellenére mozgalmat indítanak országszerte a népnevelésügy fejlesztése érdekében.

E mozgalom ébresztője Kossuth „Országgyűlési Tudósítások“ című írott hirlapja volt, a melynek az 1836. évi május 15-én kiadott számában közzé vannak téve azoknak a beszédeknek a kivonatai, a melyekkel hazánk nagyjai keserű érzelmeiknek kifejezést adtak s a nemzetet tette szólították fel. Amde, hogy fogalmunk legyen nekünk is, hogy miként hathatott Kossuth lapja a nemzetre ez ügyben, legyen szabad itt a következőket abból ma is felidézniem:

„A rendeket a tagadó válasz elbusult keserűség éles erejére gyulasztá. Borsitzky kezdé a vitatást. Ezen törvénytelen resolutio, ugymond, a despotizmusnak legnagyobb fokára mutat. Mi semmit sem kértünk, csak jelentettük, hogy magunk pénzén nevelőházat akarunk építeni a népnek, művészetnek, iparnak s mesterségeknek, s még ezt is tiltják, s azt mondják, majd ők fogják elrendelni, ha lesz mikor, s a mint akarják. — Mit akar a kormány velünk? hol fog már megállapodni despotizmus irányzatában? azt akarja, abból is kizárassunk, mint neveljük gyermekeinket?

Kormány-monopoliummá akarja tenni a nevelést, mire tán még az orosz despota sem vetemedett. Ezt tűrnünk nem lehet, s a felírást élénken meg kell ujtanunk.

Bezeredy szólott ezután; örömet leírnám, miként szólott, ha a néma betűknek hangot, a tollnak életet adni, ha leírni lehetne az érzést, mely testének minden idegén előmlött, ha szem elé tudnám állítani. miként akadtak el szavai nemes keblének elkeseredése miatt, miként kért bocsánatot zavart előadásáért, s miként menti magát, hogy fájdalomában szavakat nem talál, s hogy sirni tudna keservesen a resolutio felett, ha le nem győzné érzelmét. És ragadott a lelkesedés látása minden hallgatót magával, hangos riadás kitörései futották néha át a néma csendben tömött teremnek sorait, mert a népnevelés megtagadásának roppant érdeke állott előttünk egész nagyságában, s ha valaha, most éreztük teljes súlyát a nyolcz százados elmulasztás vétkének, mely elmulasztás, midőn a népet alábbra alacsonyította, még ürtügyül is vétetett megtagadni tőle, a mi övé, az embernek, a polgárnak jussait! Vét a kormány, ugymond a szónok, vét azon legfőbb rendeltetése ellen, melyben fekszik a kormányzás feltétele, ha nem akarja megengedni, hogy gyermekeinknek, s polgártársaink gyermekeinek neveléséről gondoskodjunk. — De mindennek van határa, van a béketűrésnek is! — Ám lássa meg a kormány, mit cselekszik, de ily resolutiók oda fogják vezetni a nemzetet, hogy ha látja, miként semmiben, a mi morális emelkedését, s ezzel materialis jólétét eszközölhetné (mert erkölcsi alap nélkül nemzeti boldogság nem lehet) a kormánytól segédelmet nem nyer, önmagában fogja keresni a segílyt a törvény határai között, s csak keresse,

fel is fogja találni. — Igenis Tettes RK. ujtsuk meg ismét és ismét felírásunkat, s ha hasztalan teszszük, nyuljunk erőnkhez, segítsünk magunk magunkon. Van nekünk is erőnk, van hatalmunk hazánk boldogságán a törvényengedte korlátok között munkálkodhatni. Felszólítom tehát a T. Rket., s felkiáltok az egész nemzethez, s óhajtanám, hogy kiáltásomat minden ember meghallaná, egyesüljenek a törvényhatóságok, egyesüljenek egyes polgárok, egyesület s egyesület legyen jelszavunk, legyen imádságunk naponként, róvjunk le valamit régi adósságunkból, melylyel hazánk s az emberiségnek tartozunk, s tegyünk mindent, a mit tehetünk a népnevelésnek fenséges, isteni céljára. — A szónok leült, és a sokaság nem éljent kiáltott, hanem azt, hogy egyesülni s tenni fog.“

Kossuth ezen tudósításában lefestett jeleneteknek üdvös hatással bíró erőteljes mozgalom lett a következménye. A nemzet hallgatott hű fiaira és minden téren meleg érdeklődés, áldozatkészség nyilvánult a nemzettestben a népoktatásügye iránt. A megyék bizottságokat alkottak, melyek a népnevelésügygyel kezdtek behatóbban foglalkozni; létre jött az országos kisededóvó-egyesület, az óvóképző-intézet, száznál is több óvóda, az akadémia nevelésügyi kérdésekre hirdetett pályázatokat, melyeknek eredménye lőn a Hetényi, Beke, Wargha, Ney-féle becses pályamunkák egész sora. Az irodalom minden ága élénk figyelemre méltatá a nemzeti közoktatásügy kérdéseit. Nemcsak Fáy András, hanem Széchenyi, Berzsenyi, Kölcsey, Szemere a többi hírneves magyar írókkal egyesülve komoly tanulmányuk tárgyává tették hazánk népoktatásügyét.

Még hatalmasabb lökést adott a népoktatásügy iránt való érdeklődés terjedésének Kossuth Lajos a „Pesti Hirlapban“ a melyet az 1841. január havától fogva szerkesztett. E lap volt az a hatalmas organum, a mely a korszerű reformoknak és ezek között a népnevelésügyi mozgalomnak híveit maga köré gyűjté. Ebben fejté ki Eötvös József báró is hatalmas publicisztikai működését. Maga Kossuth nem szentelhetette ugyan magát egészen a népnevelésügy kérdéseinek: neki vezényelnie kellett az egész nagy reformot. Ámde azért tőle is jelent meg a „Pesti Hirlap“-ban számos kisebb nagyobb s a közoktatásügy reformálására vonatkozó közlemény. Kossuth és Eötvös József báró teljesen egyetértettek a népoktatásügyre vonatkozó kérdésekre nézve s velük tartott báró Wesselényi Miklós, a ki „Szózat“ czimű munkájában kimondta: hogy népiskoláink száma nem elégséges, egész vidékek nélkülözvén hazánkban a népiskolát; kimondotta, hogy tanítóink lenézett társadalmi helyzetén, anyagi nyomorán a törvényhozásnak segitene és tanítóképezdékét, kisededóvódákat állítani, vagy meglevő tanodákból átalakítás által beszereznie kell; sürgette, hogy népiskoláinkban politikai létünk isméréjének alapvonalai a haladtabb növendékekkel érthető nyelven közöltessenek és a mellett, hogy egyházi és világi főurainkat tanodai alapítványok tételére, segélyezésére, a lelkészeket a község oktatására ösztönözte, egyenesen azt kívánta, hogy országgyűlésünk ne csak tanügyi bizottmányt nevezzen ki kellő korszerű tanrendszer rögtöni életbeléptetésére, hanem, hogy népnevelési kormányt is állítson föl, melynek czimzete s rangja, valamint fizetése is legyen nagy fontosságához s hasznos voltához illő, s olyan, mi azt kívánatosá tenné, hogy e kormány a felett örködhessék, miszerint „a törvénynek népnevelés iránti rendeletei egész kiterjedésökben, és a törvény céljával és szellemével meg-

egyezőleg hajtassanak végre“. Wesselényi azt követelte már 1843-ban, hogy a legközelebbi országgyűlés egy milliót szavazzon meg népnevelési célokra és tisztult szabadelvűségének, lángoló hazaszeretetének gerjedelmében már 1843-ban így kiáltott fel: „Érdemrend is, melylyel király s nemzet népnevelési érdemeket jutalmazna nem lenne sem a honra valódi disz, — sem az ügyre tetemes haszonnélküli. Ki ellenséget győz le, ki ellenséges várat vesz meg, méltán kap diszjelt a hon halála s érdeme jeléül. Hát ki a hon legnagyobb ellenségéből, butaság-, erkölcsi romlottság- s nemzetelleniségéből oly sokat győz le, ki a hon legbecsesb birtokát, azaz értelmes hű polgárainak számát százakkal — s tetteinek halálán tul is hatása által — ezekkel neveli: kevesebbet érdemel-e? Azon érdemjel, mit népnevelés körüli érdemekért hordana valaki, istenemre mondom, bárminő magas állásnak s bármi fényvel borított-nak is mellét diszesitené; s ezen emberiség s nemzet ügyéért király s nemzet által nyújtott diszjel fénye semmi másnak sugárai közt el nem halványodnék!“

A dicsőségesen folytatott szabadságharcz gyászos vége után nem irt tudtommal a bujdosó Kossuth népoktatásügyünk reformjáról, de azért mégis gyakran foglalkoztathatta lelkét népének közoktatásügye; ez tűnik ki abból a leveléből is, melyet az 1868. évi márczius hó 3-án irt Turinból.

E nevezetes levél megírására az szolgáltatott neki alkalmat, hogy hazánk jeles tudósa, Dr. Schvarz Gyula, a magyar közoktatásügy láng-lelkű bajnoka, megküldte volt neki „Közoktatásügyi Reform mint politikai szükséglet Magyarországon“ czimű nagy munkáját, a melyben előadja a kitért tudós, hogy minő állapotban sinylődött hazánk közoktatásügye 1868. előtt, és hogy miként vélekedik ő a hazai közoktatásügy, nevezetesen a népoktatásügy szervezésének a kérdéseiről és annak törvény által való rendezéséről.

Kossuth a jeles munkát szívesen fogadta, gondosan áttanulmányozta, és megírta Dr. Schvarz Gyulának a népoktatásügyi reform kérdéseire vonatkozólag a saját véleményét, a mely igen közel áll az elveket tekintve Eötvös József bárónak ama nézeteihez, a melyek az 1868. évi XXXVIII. törvényben érvényesültek, világos bizonyosságául annak, hogy nemzetünk eme két nagy fia, Kossuth és Eötvös már az 1848. év előtt megállapodtak egymás között arra nézve, hogy miként lehetne és miként kellene nemzetünk népoktatásügyét az új alkotmánynak megfelelőleg szervezni.

Dr. Schvarz Gyula Kossuthnak ezt a levelét első ízben az általa kiadott „Uj Korszak“ czimű folyóiratban tette közzé 1868. április 15-én. — Azóta 25 év telt el; a levél tartalma azonban becséből és érdekességéből semmit sem veszített, s alkalmas arra, hogy ma is meghallgassák azt a magyar néptanítóság ezen országos bizottságának tagjai.

Kossuth szelleme szól e levélben hozzánk. Hallgassuk meg az elköltözöttnek hozzánk is intézett szavait, hogy szívünk fájdalmát nemzetünk nagy fiának halhatatlanságában és a magyar nemzet jobb jövőjének erős hitével megenyhithessük.

A levél lényege a következőkben foglalható össze:

„Nemzetünk közművelődési hátramaradása mindig aggasztott, s a közoktatásügyi reform szükségét már otthonlétem alatt is elevenen ére-

zém, mióta a sorstól hanyatva, hontalanul, a haladottabb nemzetek közoktatási állapotával megismerkedni alkalmam volt, s alkalmam volt többek között megismerkedni *Massachusetts*-szel, melyet népnevelési tekintetben méltán mintaállamnak nevezhetünk. És látva, milyen művelt néplakja azon szerencsés államot, megfordulva nemcsak azon osztályok között, melyek másutt értelmiségnek neveztetnek (ott ily osztály nincs, mert az egész nép az) hanem a falusi földmivesek és városi iparosok lakaiban úgy, mint a *lowelli* gyármunkás-leányok szállásain; meglátogatva különféle tanodákat; tapasztalva minő gond fordítottatik az állam, a községek, testületek, felekezetek s nemes buzgalomban versengő egyesek által a népoktatás és közmívelődés érdekeire; minő jutalmazásban részesülnek s minő tiszteletben tartatnak a népoktatók, kik sorába számítatni magas polgári érdemekben megöszült férfiak is dicsőségüknek tartják; s látva, mint sugárzik le még a durva kézimunkával foglalkozó gyármunkások arczáról is, és nyilatkozik szavaikban a nemes önértet, melyet az értelem, a műveltség nyújt; látva a csinnal, s nemesebb élvezetek megszokottságával párosult általános közjólétet és nem találkozva sehol egyetlenegy koldussal, egyetlen rongyos emberrel, egyetlenegy lakkal, mely nemcsak kényelemnek s tisztaságnak, de még a csinoskodás egy nemének is hijával volna; mindezeket látva, tapasztalva, megvallom, igen kinos súlylyal borult lelkemre hazánk hátramaradásának emlékezete.

Mert a mindenhol nagy fontosságú közoktatásügy hazánkra nézve valóságos életkérdés. Két oknál fogva:

Először azért, mert nemzeti létünk csak az által biztosítható, ha a suly, melyet a szám, az éltrevalóság, s a történelmi állás nyújt, a közművelődés sulya által hatályoztatik. Teljesen meg vagyok győződve, hogy ha a közép- és al-Duna ethnographiai rendszerében nem sietünk nemzetünk számára kulturai tekintetben a „*primus inter pares*“ szerepet biztosítani, vagy éppen túlszárnyaltatni engedjük magunkat, veszve vagyunk. Pedig a közművelődés, melynek alapját a közoktatásügyi reform képezi, nem nő fel egy éj alatt, mint a gomba. És a világ mozog, nincs vesztegetni való időnk. De csak egy óránk sincs!

Másodszor: életkérdés hazánkra nézve a közoktatásügyi reform azért: mert a modern európai társadalom történelmi progressusában, melynek logikai fejleménye a történelmi lépésről-lépésre bámulatos egymásutánban észlelhető, a demokrácia kora elkövetkezett. Nemzetek már csak erőteljes demokrácia által ígérhetnek maguknak jövődőt.

Igen, de az ész az erő kutfeje. A demokrácia csak értelmi fejlődés által válhatik a nemzeti fennmaradás önálló, hatalmas tényezőjévé; különben csak eszköz marad particularis érdekek kezében saját romlására, s mert ő a haza, a hazának romlására.

Egyike voltam azoknak, kik munkások valának, hogy Verbőczy nemzete helyébe faj, nyelv, valláskülönbség nélkül a nép lépjen. De az 1848-iki törvényhozás csak jogot adhatott; képességet a jog üdvös gyakorlatához nem. Ezt csak az értelemfejtés adhatja meg.

A józan ösztönszerűség egyes válságos perczekben, midőn az önfeláldozási készség a legnagyobb bölcsesség, megmentheti a hazát a haláltól; de az ügyesen complicált háló veszélyeiből kibontakozáshoz az ösztönszerűség nem elég; ehhez fejlett értelem s képesség kell. És miként tegyen szert a nép e képességre, ha polgárrá nem növeltetik, ha

sem az állásnak, mely hazáját megilleti, sem jogainak az államban, sem kötelességeinek az állam iránt, sem az álláspontnak, melyre a társadalomban hivatva van, ismeretére nem oktattatik?

Hogyan ígérhessenek maguknak hazánk népei még csak anyagi jobblétet is, ha oktatás hiányában még csak sejtelmével sem bírnak azon gazdag kincsforrásoknak, melyek a természetben rejlő erőknél okosabb munka által való felhasználásában fektüsznek?

Miként remélhessük, hogy hely legyen nemzetünk számára fenntartva az európai államcsaládok kerek asztalánál, ha az európai kultúra tényezői közt megjelenünk s mint lusta katona, messze hátul kullogva a haladó sereg mögött, nem lesz az ismeretek tág körében egyetlen szak sem, melynek csak egy lépéssel is előbbre vitelét az emberiség a magyar értelmességnek köszönhetné?

Hogyan táplálhassunk ily reményeket, ha nem sietünk kibontakozni azon állapotból, melyben a lakosság nagyobb fele iskolába sem jár s a mely része jár, az nagyon kevésre taníttatik; s azok, kik egy vagy más szakban az ismeretek emelkedettebb fokára küzdik fel magukat, sőt még az ugynevezett értelmiséghez tartozók is csak irtózatossághoz közt képesek az iskolai rendszeres képzettség hiánya miatt a közszinonon felül emelkedni, — miként ezt önönmagamon is keservesen tapasztalám . . .

Ily meggyőződéssel vagyok én a közoktatásügyi reform fontosságáról s égető szükségéről.

Adja Isten, hogy az ige testté válása még jó időben elkövetkezzék! De nem tagadhatom, hogy reám e tekintetben is igen aggasztólag hat az osztrák-magyar új államviszony logikájának átgondolása.

Megvallom, én nem remélek a közoktatásügyi körül a kormánytól s országgyűléstől egyebet, mint valami félszeg, töredékes foltozgatást; és még ezt is nem állami, nem nemzeti, hanem vallásfelekezeti alapon, tehát egészen hamis irányban. Pedig aki rossz irányban indul, utat téveszt. Nem csak tért nem nyer, de sőt időt és célt téveszt. Erről tán irok máskor bővebben, mert szükségesnek tartom felvilágosítani a szempontot, melyből az ide vonatkozó 1848-ki törvényt ítélni kell.

Most csak annyit jegyzek meg, miszerint én magam ellene volnék annak a gondolatnak, hogy akár a protestánsok iskoláik körüli autonómiaja korlátoltassék, akár általában a vallásfelekezetek tanodáik birtokában háborgattassanak. Teljes szabadságot óhajtok én számukra, mert a vallást társadalmi érdeknek, még pedig igen fontos érdeknek tekintem: s a társadalmi érdekek egész tág körében az egyesületi szabadságot nemcsak sérthetlen jognak, hanem nélkülözhetlen szükségnek is tartom. Akármely közösérdekű testületnek, legyen az bár például egy vagy több iparággal foglalkozók testülete, szabadságában kell állani a testület érdekében tanintézeteket állítani és fenntartani. Mennyivel inkább kell birtok e joggal a vallásfelekezeteknek.

De mig ezt ekként hiszem és vallom, arról is meg vagyok győződve, hogy az államot a közoktatási ügy direct gondoskodás elengedhetlen kötelességétől sem a vallásfelekezetek működése, sem általában semmi társadalmi működés fel nem mentheti; de sőt kétségbevonhatlan axiómának tekintem, hogy a nemzeti közművelődés nemzeti közügyét, a minden-

esetre particularis érdekű vallásfelekezeteknek monopoliúmúl átadni nem szabad, sem tőlük e nagy állami érdek kielégítését várni nem lehet.

Hisz hazánkban a népnevelés, a közoktatás ügye mindékkoráig majdnem kirekesztőleg az oly gazdagon dotált katolikus egyház, s a magukat dicséretes áldozatkészséggel fenntartó többi vallásfelekezetek kezében volt, és mi az eredmény annyi századok után? Ott van a felelet a lesújtó tényekben.

Teljesen egyetértek abban, hogy az államnak magának kell minden vallásfelekezeti színezet mellőzésével közös nemzeti iskolákat állítani, s a magyar állami institúciók természetében fekvő közigazgatási mechanizmusnak czélszerű alkalmazásával vezérelni, mert csak ily tanodák felelhetnek meg azon, sokoldalú politikai, polgári, közgazdászati, haladási s kulturai igényeknek, melyektől az államtest egészsége függ.

Már pedig ha tíz éven át folyvást bő aratással áldaná is meg Isten hazánkat, s a többi Európa tíz évi szűktermést szenvedne is, miszerint a mi bőtermésünk értékesíthető legyen, én nem hiszem, hogy a quotás közösügyi rendszer mellett az említett alapon oly közoktatásügyi reformra számíthassunk, mely a nagy nemzeti szükségnek csak félig — meddig is megfélelhessen.

Minálunk a közoktatásügyi reform kérdése a kivétel tekintetében nem elkülönített szakkérdés, hanem a legszorosabban összefügg a politikai nagy napi kérdésekkel.

S mert én csak a demokrácia megerősödésével tudok hazánknak jövőt ígérni, azt óhajtanám, hogy az államszervezetben, a politikai institúciókon a közoktatásügy érdeke, ezen viszont a nemzet politikai érdekei egymásba fonódva egy szakadatlan fonál gyanánt végig vonuljanak, s egymást kölcsönösen elősegítsék.

Igy például: miután az állam politikai jogokkal ruházta fel a népet, faj, nyelv, valláskülönbség nélkül, az államnak kötelessége faj, nyelv, valláskülönbség nélkül gondoskodni, hogy a polgárok magukat politikai jogaik gyakorlására képesíthessék s ha ekként gondoskodott, joga van megkivánni, hogy valósággal képesítsék is.

Innen következik az állami közös iskolák alapítása s fenntartása, következik az ingyenes oktatás és tankötelezettség elve, következik az elemi tanodáknak, melyeken túl a polgárok zöme nem megyen és nem is mehet, oly módtoni rendezése, hogy a növendékek azokban politikai jogaik és kötelességeik ismeretével felruháztassanak s polgárokká képeztessenek.

Ha az állam ezen gondoskodás kötelességének eleget tett, én a választójogot semmi más föltételhez nem kötném, de ehez igen is hozzákötném, hogy csak azon törvényes kort ért honpolgár lehessen választó, ki vagy az illető közhatóság bizonyítványával igazolja, hogy legalább elemi iskolát végzett, vagy pedig szintugy az illető közhatóság előtt letett vizsga által bebizonyítja, hogy az ismeretek azon minimumát, mely az állam elemi iskoláiban tanítatik, akár valamely felekezeti iskolában, akár más uton megszerezte. Ezen kötelesség természetesen csak azon nemzedékekre értetvén, melyek már a mondott állami gondoskodás hatása alá eshettek.

Minő áldásos volna így a kölcsönös hatás a politikai institutio s a közmívelődés között! Nem mondom, hogy a tankötelezettség biztosí-

tásának egyéb módjait is mellőzni kellene, hanem meg vagyok győződve, hogy maga a választói jognak az elemi tanfolyam végzettségéhez kötése minden ellenszenvébbresztés nélkül nagyobb sikerrel volna az elemi iskolába járás általánosítására, mint akármilyen kényszer. A második nemzedék-nél már nem fordulna elő a kényszer-eszközök, birságok, büntetések alkalmazásának esete. A törvény azon felséges előnnyel bírna, melylyel a természet törvényei bírnak, hogy magamagát végrehajtaná.

Tovább megyek. Én valódi szabadságot jó községi rendszer nélkül képzelni sem tudok. Autonom, egyszersmind a politikai állam-organismus létszerves részeit és a törvény (nem az önkényt) végrehajtó hatalom organumait képező községek, városok, vármegyék nélkül az alkotmányos életet nem tartanám valóságnak. Ámde a községi rendszer hivatása értelmességet feltételez. Én arra, hogy valamely falu községi joggal legyen felruházva, egyik elengedhetlen feltételnek szabnám, hogy lakosai számának megfelelő iskolát tartson fenn, még pedig nemcsak valami olyasfélét, hogy csak neve legyen, hanem oly iskolát, mely a törvény által kiszabandó kellékekkel el van látva, s tanítói vizsgát kiállott, törvény-szabta tisztességes fizetéssel ellátott tanítókkal bír. — És mert vannak számos kisebb falvak, melyek sem a költséget nem bírnák, sem az iskolát be nem tölthetnék: nehogy ezek a községi rendszer politikai jóvóltaiból kizárva maradjanak, nézetem szerint nem mellőzhető, hogy, a hol szükséges, több falu egy cantonális községgé egyesíttessék.

Hadd említsek még egyet! A honvédelem minden polgárnak kötelessége! Az államnak joga van megkivánni minden polgártól, hogy a hon védelmére készen legyen; de hát viszont kötelessége is módot nyújtani a polgároknak, hogy magukat a hon védelmére képezhessék a nélkül, hogy a családi kapcsolatok megszaggyatásával s a közgazdaság irtóztatós hátrányára ezrenként elvonja őket béke idejében is a polgári élet hivatásától. Én a honvédelem ügyét a közoktatási rendszerbe foglalnám bele. Már az elemi tanodákban beletaníttatnám a gyerkőczeit a honvédelmi kötelesség teljesítésének elemeibe s belegyakoroltatnám a katonai mozdulatokba, miként ezt nem egy helyütt gyakorlatban is láttam, különösen Amerikában. — Én a honvédelmi képeztetést a magasabb tanfolyamokon át is mindenütt részeivé tenném a közoktatási rendszernek. Állandó hadsereget, egészen önkéntesekből állót csak annyit tartanék, hogy keretül szolgálhasson az egész nemzetnek a katonai szolgálatba begyakorlásánál, mire ily erőképzés mellett egy év tökéletesen elég volna s ez senkinek sem rontaná meg polgári pályáját.

Végül megemlítem, hogy ne tegyünk fel a municipális institutiók s a parlamentáris rendszer között közoktatásügyi tekintetben sem merev ellentétet. Nincs azok között ellentét, sőt az alkotmányos életet valósággá csak együtt, egymást kölcsönösen kiegészítve tehetik. A mit az állam a municipiumok útján eszközöl és teszen, az is állami cselekvény. Nemzetünknek pedig a municipális institutiókra mindenben reflektálni kell, mert ezen institutiók képezik nemzeti fennmaradásunk reményének utolsó horgonyát.

Ime, igen tisztelt Kartársaim, ezekben foglaltam össze hazánk jeles fia, az elköltözött nagy lélek, hazánk népoktatásügyének rendezésére vonatkozó véleményét. S a törvényhozás követte is az általa felállított elveket nemcsak az 1868-iki népoktatásügyi törvény megalkotásánál,

hanem és még inkább később minden egyes alkalommal, a midőn a közoktatásügy rendezése került sorra. — Közoktatásügyünk az 1848. évi törvények szellemében, nemzeti érdekeinknek megfelelőleg fejlődik és évtizedről évtizedre örvendetesebb haladást mutat fel, mert a nemzet törvényhozó testülete évről-évre fokozta, ha nem is abban a kívánatos mértékben a közoktatásügy fejlesztésére rendelt összeget, a melyet a közoktatásügy erőteljesebb fejlődése megkövetelne. — Visszatekintve azonban azokra a közoktatásügyi állapotokra, a melyeket tudós Schvarz Gyula gondosan és nagy költséggel összeállított adatai a hatvanas évekről feltüntetnek, a haladást örömmel észlelheti és méltányolhatja e téren is a hazának minden hű fia.

Vajha hazánk emelkedésének, nemzeti közművelődésének közvetlen szemlélője lehetett volna életében csak egy évig is a törvényalkotó nagy Kossuth! Lemondott erről a gyönyörűségről s lemondását catoi szigorúsággal megtartotta. A halál feloldotta szerencsétlen fogadalma alól. Hamvait hazahozzák a nemzet szívének, a székes fővárosnak lelkes polgárai. Szelleme pedig már-már itt lebeg fölöttünk, a haza szent földjének népei között.

Tegyünk előtte mi ma fogadalmat, hogy tisztünket a népnevelés szolgálatában életünk fogytáig hiven fogjuk teljesíteni, hogy boldogulva lássa nemzetét a visszatért szellem e hon határain! **Péterfy Sándor.**

TÁRCSA.

Kossuth Lajosról.

Az emberiség legnagyobb jóltevői azok a lángelmék, akik, voltak legyen akár nagy államférfiak, költők, tudósok és hadvezérek, az emberiséget boldogulásához és tökéletesbüléséhez közelebb vezették. E lángelmék napokhoz hasonlitanak, kik fényes ragyogásukkal elhalványítják az ég csillagmiriádjait; minden szem feléjük tekint és tőlük várja az életet. És ha végre megfutották áldásos, merész pályájukat s kialszik a láng, mely magát emészt, hogy másoknak adhasson életet, — ha föllobban az utolsó fénysugár, mely világosságot terjeszt: ők nem alszanak ki számunkra, mi látjuk fényüket, érezzük melegségüket, és sugaruk bevilágít az emberi kor késő századaiba.

Ilyen égő nap, ilyen lángelme volt Kossuth Lajos.

És bár Kossuth merész pályafutásában leginkább a népek egyenjogúsítása egén tündöklék, mi, tanítók, mégis részt kérünk a gyászból, mert hiszen a napok mindenfelé szorják eltető sugaraikat, a lángelmék hatása az emberi törekvés és munka minden fázisára kiható.

Az 1848-iki események, annak minden törvénye és újítása annyira össze van forrva Kossuth Lajos nevével, hogy azt tőle semmi téren különválasztani nem lehet. Az 1848-iki 20. t. cz., mely a népoktatási törvényt foglalja magába, magas idealizmusával ragad meg bennünket, mely e kort a törvényhozás minden ágában föltűnően jellemzi. A 20.

t. cz. — az egyedüli állami iskola, — ma is csak a jobbak szívében él, vágyó reménység és talán elérhetetlen utopia. S bár a kor nem volt alkalmas arra, a melyben e népoktatási törvényt foganatosítani lehetett volna, de megadta eszméjével azt az egyedül tüdővítő direktívát, amellyel egy nemzetet nagygyá és hatalmassá tenni lehet.

És az, aki ily ideális magaslatról tekinté nemzete népoktatásának ügyét, mindenkor át volt hatva a nemzeti népoktatás magasztos eszméjétől, és azt mindenkor legerősebb tényezőnek ismerte el egy nemzeti állam megszilárdításának munkájában.

Ki tudná megmondani számát azon nyilatkozásoknak, amelyeket Kossuth Lajos a magyar népoktatás ügyéről és a tanítókról tett? És e nyilatkozataiban Kossuth mindenkor arra a magas eszményi piederstálra helyezte a népoktatás ügyét és a tanítókat, mely azokat méltán megilleti.

S mi, tanítók, folyton szent lelkesedéssel telhetünk el ügyünk iránt, igaz szeretetet merithetünk ezen pranymondásokból rögs pályánkon s kellőleg épen nem méltányolt törekvéseinkben. Álljon itt néhány ezen bölcs mondatoknak:

„A népnevelés olyan, mint a tölgy, melynek idő kell, míg a kised makkból élőfa lesz; de ép azért nem lehet vele eléggé sietnünk; s ha csakugyan nem rajtunk áll egész erdőket vetni egyszerre, ültessen csak kiki tehetsége szerint apró csemetéket, — majd fa fa mellett erdőt csinál.“

Vagy:

„Csak egy nemzeti aspirációt ismerek: Magyarországot önállóvá, hatalmassá és boldoggá tenni. Ezt különböző utakon többé-kevésbé elérhetjük. De egy van, amelyen lassan bár, de biztosan elérjük; és ez a nemzeti népnevelés.“

Vagy mikor így szólt:

„A tanító szerepe hasonlít a harmatéhoz, melyen ember és marhasereg gázol, de a melynek nyomán virány fakad.“

És aki ily nemesen gondolkodott a népnevelésről és a tanítóságról nem mondhatjuk-e el arról méltán, hogy a tanítóságnak legigazabb, legnagyobb barátja volt?

A népnevelés egyszerű munkásait, a tanítókat, mindenkor kitüntető bizalommal és megkülönböztetett tisztelettel fogadta sanyaru számüzeetésében az, kit maga egy egész világ tisztelt és szeretett.

Mindenki előtt köztudomású, hogy a nagy turini kirándulás alkalmával a tanárok és tanítókat mily kiváló figyelemben részesítette. Vagy a két alföldi tanító esete, kik röstelkedve huzódtak meg előszobájában a többi előkelőbb várakozók között. De mikor Kossuth megtudta, hogy magyar néptanítók várnak odakünt reá, kisietett és különös tisztelettel hivta be őket elsőknek dolgozó szobájába és ott hosszasan beszélgetett el velök.

Aki a tanítókat így szerette, tisztelte, az részünkről csak szeretetet, tiszteletet és kegyeletet érdemel.

De ezen tisztelet még nem teljes.

Lehetnek nézeteltérések a politikában, és fölfogásában annak, hogy kiki miként véli nemzetét nagygyá és hatalmassá tenni, de egyben nem szabad és nem lehet nézeteltérés, és ez az, hogy oly lángelmék, kik

nemzetüket egy csapással századokkal vitték előre, nemzetük részéről mindenkor tiszteletet követelhetnek.

És e tekintetben még nem tettünk eleget.

Sajnos, hogy e tiszteletadásban más nemzetek már megelőztek bennünket. Ezek az angolok és amerikaiak. Ha végignézzük az angol királyi elemi iskolai olvasókönyveket (Royal readers), annak hatodik kötetében olvasmányokat találunk Kossuth Lajostól. És bizony azokból a jegyzetekből, a melyek ezen olvasmányok végén állanak, melyekben Kossuth szereplését és vívmányait méltatják, csak arról győződhetünk meg, hogy más nemzet tudja méltányolni az emberiség jóltevőit. Említem-e még az amerikai Baret-féle népiskolai series olvasókönyveket, melyekben több olvasmány van magától Kossuthtól, többek között a „Munka“ című olvasmány, melyből ez amerikai gyermek nemzete nyelvek szépségeit tanulja meg?

Félre tehát a kicsinyes okoskodásokkal, mert ezek épen nem méltók egy ily nagy lángelme igaz kegyeletéhez, ki nemzetének Messiása volt!

De nem volnának méltók oly nemzet tanítóihoz sem, kiknek Isten egy Kossuth Lajos adott!

A magyar népnevelés ügye az idők folyamán nagy és többé-kevésbé örvendetes átalakulásokon ment keresztül. Ama magasztos intencziók, melyeket Kossuth Lajos annak idején jóslatként hangoztatott, ez ideig még csak csekély mértékben valósultak meg. Mindaz, a mit a hazai népoktatásügy fejlesztése terén az államkormány ez ideig tett, nem volt egyéb, — hogy a dicső emléktű nagy hazafi szavaival éljek — jóakarató foltozgatásnál. Ámde kijelölve az ut, meghatározva a mód, a melyen és a melylyel az érezhető hiányok pótolhatók. Kossuth szelleme közöttünk él, eszméinek hű követőivé szegődnek a haza lelkes fiai, kik a mult hátramaradottságából okulva bizonyára a legnagyobb entuziazmussal művelendik azt a talajt, mely a legédesebb, legértékesebb gyümölcsöket fogja megteremni sokszor sujtott hazánk boldogulására.

Gyenge a tollam, csekély az erőm, hogy csak megkísérelhetném is a jobb hazába költözött nagy hazafi örök érdemeit ecsetelni. Hódolat-tal hajlunk meg örökké előttünk lebegő szent alakja előtt és bár lel-künk fájdalmára meghaltnak tudjuk őt, de *„kihült szíve helyett milliók kesergő szíve fog földobogni s milliók könnyei fogják mint hullámszó tenger körülözönlenni a földmadó Halottat!“*

Szabó Lajos.

Egyesületeink kegyelete.

M e g h a l t !

Elmét, szívet hasogató hír érkezett Turinból. A táviró meghozta márczius 20-án éjjélkor, hogy a magyarok atyja, vezére, kormányzója örökre lehunyta azt a szemet, melyben a lelkesedés, a hazaszeretet tüze égett a legutolsó lehelletig; hogy elnémult örökre az az ajak, mely a magyar nemzetet megváltó ígéket hirdette; hogy megszűnt dobogni az a szív, mely eszméiért oly sokat szenvedett.

A leverő, könyvet facsaró, szomorú hirre az ország minden részében, mint varázsütésre egyszerre és egyértelműleg fejezte ki mindenki

mély gyászát külsőleg is. Az ország minden városa, községe kitűzte a gyász jelvényét, a fekete lobogót. Mindenik igyekszik a nagy halott fiainak, nővéreinek fájdalmát részvételével enyhíteni. Minden magyar testület siet leróni kegyeletét a mérhetetlen csapás alkalmából. Mindenki gyászol, a palotától a kunyhóig!

A magyar tanítók is megjelennek a gyászolók között.

A „Budapesti Tanítótestület“, a „Népnevelők Budapesti Egyesülete“, a „Budapesti (budai) Tanítóegyesület“ karöltve, a székes főváros összes tanítótsága nevében, — a „Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága“ a nemzet tanítói nevében emlékeznek meg az elhunyról.

A „Budapesti Tanítótestület“ igazgatótanácsa e hó 24-én ült össze a Bakácsi iskola tanácskozási termében.

Jeny József, elnök meghatottan jelenti a megilletődött gyászoló hallgatóságnak, hogy Kossuth Lajos meghalt. Tudta e gyászhírt mindenki s mégis, mikor ismételtén hallották azt, könny rezgett a szempillákon s nehéz sóhaj tört ki a keblekből. Az elnök indítványát azután egészben elfogadták. Az indítvány következő:

1. Budapest székes főváros tanítói kara Kossuth Lajos halála fölötti mély fájdalomának és részvételének jegyzőkönyvileg ad kifejezést.
2. Részvétíratot intéz a nagy halott hátramaradottaihoz.
3. Koszorút helyez Kossuth Lajos ravatalára.
4. Temetésén, ha az a fővárosban lesz, testületileg jelenik meg.
5. A temetés után való első iskola-nap, első tanítási félnapján Kossuth Lajosról a gyermekek előtt megemlékezést tart.

Somlyay József, a „Budapesti (budai) Tanítóegyesület“ elnöke, s Hajós Mihály, a „Népnevelők Budapesti Egyesülete“ titkára, mint a nevezett egyesületek képviselői, egyesületük nevében hozzájárulnak ez indítványhoz oly értelemben, hogy a részvétírat és koszorú a három főv. egyesület nevében és költségére készíttessék el.

A részvétírat, mely Szőke István, tanítótestületi titkár jeles tollal került ki, lapunk más helyén olvasható.

Az osztatlan tetszéssel fogadott szép részvétírat felolvasása után a módozatok megállapítása tekintetében Lakits Vendel, Tanos Imre és Péterfy Sándor hozzászólása értelmében a következőkben állapodtak meg:

1. a temetésen való megjelenhetés céljából felkeresi a testület a temetést rendező bizottságot, hogy a székes főváros tanítótsága részére helyet jelöljön ki. Az eredményről az iskolák tantestületei értesítve lesznek. Gyülekezési helyül a IX. ker. Lónyay-utcai iskola tornaterme tüzelt ki.

4. Megkerestetik a főv. tanácsa, miszerint engedje meg és rendelje el, hogy az első tanítási napon az osztályokban a tanító megemlékezék Kossuth Lajosról.

3. A részvétíratot a három főv. egyesület elnökei és titkárai írják alá.

*

A „Népnevelők Budapesti Egyesülete“ márczius 28-án az Érsek-u. iskolában rendkívüli közgyűlést tartott. Sretvizer Lajos, egyes. elnök meleg szavakban emlékezett meg az elhunyról. A nagy-

számú jelenlevők, — hölgyek, férfiak egyaránt — feketében, állva hallgatták meg az elnöki szavakat.

Hajós M. felolvasta a „Budapesti Tanítótestületnek“ fentebb közölt határozati pontjait, mit a közgyűlés egészben magáévá tett. — Sretvizer L. ezen pontokhoz gyönyörű indokolás kíséretében amaz óhaját kívánta hozzáfűzteni, hogy a főv. elemi iskolák zsege tanulói is kifejezést adjanak a nagy hazafi elhunytá alkalmából érzett részvétüknek s hogy alkalom szolgáltatassék ezeknek a hazafiasság, a nagyjaink iránt tartozó kegyelet-érzetüknek ifju lelkökben való ápolására és ébresztésére. Oly szép volt ez indítvány s azokat, kik azt egyhangú helyesléssel elfogadták, annyira meghatotta, hogy azt e rövid tudósításunk keretén kívül külön czikkben óhajtjuk ismertetni.

*

A „Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága“ f. márczius hó 24-én igazgató-tanácsi ülést tartott, melyen elhatározatott, hogy a husvéti nagygyűlést megtartják ugyan, de nem a kitűzött sorrenddel, hanem kizárólag Kossuth Lajos emlékének szentelve.

A husvéti nagygyűlés f. hó 26-án, az új városház tanácskozási termében lőn megtartva.

A közgyűlés állva hallgatta végig Lakits Vendel bejelentését. Reszkető hangon, könyezve jelentette, hogy Kossuth Lajos elhunyt. — Indítványához, melyet már az igazgató-tanács is tárgyalt, egyhangulag hozzájárultak. E határozat következő:

1. A magyar tanítóság fájdalmanak, a nemzet mély gyászában való részvétének jegyzőkönyvileg ad kifejezést.

2. A Kossuth-családhoz az ország tanítósága nevében részvét-iratot küld.

3. A nemzet halottjának ravatalára az országos bizottság koszorut helyez.

4. A temetésen testületileg vesz részt.

5. Az országos bizottság az összes népoktatási intézetek munkásai körében gyűjtést indít. A begyűlt összegből egy rész a Kossuth-szobor költségeire adatik, a többiből pedig az „Eötvös-alap-egyesület“ kezelése alatt egy külön, önálló Kossuth-alapot létesít, melynek kamatait — nem csupán évenként egyszer, hanem a szükséghez képest bármikor — beteg tanítók segélyezésére fordítja felekezeti és nemzetiségi, valamint arra való tekintet nélkül, hogy az illetők tagjai-e az „Eötvöstalap egyesületnek.“

6. Az építendő „Tanítók Házában“ „Kossuth-szobát“ létesít, ha nem tétetnék külön alapítvány.

7. Az országos bizottság 1895. márczius 15-ig megiratja az ifjuság számára Kossuth Lajos életrajzát s az ebből befolyó jövedelmet a „Kossuth-alap“ gyarapítására fordítja.

E minden ízében hazafias határozat elfogadása után Péterfy Sándor lendületes beszédben méltatta Kossuth Lajosnak a népoktatásügy körül szerzett hervadhatatlan érdemeit és felolvasta azon levelét a nagy hazafinak, melyben észrevételeit teszi meg az 1868. népoktatási törvényre. — A közgyűlés köszönetet szavazott Péterfynek a nagy hazafi érdemeit méltató felolvasásáért.

Majd Szabó Bugáth László titkár olvasta fel a lapunk más helyén közölt részvétiratot és az adakozásra vonatkozó felhívás lelkes szövegét.

Tudósító.

Iskolásgyermekünk kegyelete.

— A „Népnevelők Budapesti Egyesülete” által elfogadott indítvány. —

Az iskolásgyermekekre vonatkozólag kívánatosnak, sőt szükségesnek tartja a „Népnevelők Budapesti Egyesülete”, hogy úgy az igazi nagyságok iránt tartozó kegyeletérzés ápolása, valamint a honfiai és honleányi érzelem fejlesztése és ébrentartása; továbbá a hazaszeretet erényének a fogékony gyermeki kebelbe való beojtására önként kínálkozó ezen rendkívüli alkalmat minél jobban kiaknázza az iskolai nevelés a fentérintett czélokra.

Mert, mikor az ország egy oly dicső fiának, mikor a nemzet egy oly messzire világító fényoszlopának a földi maradványait átadja az anyaföldnek: akkor a fő- és székváros iskolásainak is olyaténképen kellene kifejezniök a kegyeletüket, hogy ez a nemes érzelem nyilvánítása eltörülhetetlenül bevésődjék emlékökbe, hogy az szívük utolsó dobbanásáig megmaradjon a lélekben.

Iskolásgyermekünk kegyeletnyilvánításának a módja legyen egyszerű, zajnélküli, költőies, megható.

A magyaroknak a kerek világon legszentebb földje lesz az 1894. évi fehérvasárnapjától kezdve az a kis darab föld, mely Kossuth Lajos hamvaira fog borulni.

Bucsújáróhelye lesz az rövid idő múlva minden magyarnak.

Hitet, reményt, erőt, hazafias lelkesedést és honszerelmet fog onnan magának meríteni a hazafi szíve.

A magyar zarándokok sorát nyissák meg a mi kis tanulóink.

Vezessük őket e szent sirhoz a f. évi május hónapnak első napján, a virágfakadás idejének ezen a szép ünnepén. Vigyen magával minden gyermek néhány virágszálat a kikeletnek ezen költői ajándékát tegye le a nemzet bálványának a sirjára kegyelete jeléül.

A 35—40 ezer iskolás által a szentelt sirra szórt 100 ezer, sőt még ennél is több virágszálból alkotott virágdomb kedves illartárában bizonyosan ott fog lebegni a haza legdicsőbb fiának örökéletre teremtett óriási szelleme is, hogy a virágot hintő gyermekcsereg lelkét magához fölemelve, azoknak zsenge szívébe csepegtesse az igazságnak, az emberi jogoknak, s a haza önzetlen szeretetének nemes érzelmeit.

Az iskolások kegyelete érzésének ajánlatba hozott kifejezése, a mily természetes, egyszerű, csendes, ép oly megható és magasztos leszen.

Mint a bibliai szent emberek elkérték a fölfeszített Messiás szent testét, hogy kegyelettel eltemessék azt, hasonlóképen cselekedtek a fő- és székváros kegyeletes és hazafias polgárai is. Elkérték ők is Kossuth Lajos drága tetemeit, hogy azt kegyelettel átadják az anyaföldnek.

A gyermekek kövessék az ő érdemes szülőiknek a nemes példáját! Hintsék be virágokkal azt a megszentelt sirdombot, hogy majdan

idővel méltókká válhassanak ők is azokhoz a szülőkhöz, a kiknek fenkölt, nemes és hazafias gondolkozásáról ez a sirdomb fog tanuságot tenni mindörökké.

Az eszme kivitelére nézve a következő intézkedésekre és megállapodásokra volna szükség:

1. Megkerestetnek a fő- és székváros összes községi el. népiskolai igazgatók és tanítótestületek, hogy a kegyeletes kivonulásban részt vegyenek május 1-jén, a mely napot a szabályzat értelmében mint májusi szünetnapot minden egyes iskola magamagának megadhatja. A f. évi majálisi nap legyen a legdicsebb magyar emlékének szánva. Ugyancsak megkeresi egyesületünk e czélból a felekezetek iskola-igazgatóit is.

2. Május 1-jén reggel 7 és 8 óra között minden tanuló néhány virágszállal kezében megjelenik az iskolában.

3. Mindazon kerületek iskolái, melyek nincsenek nagyon távol a temetőtől, vagy minden tanulóikkal, vagy csak a nagyobb tanulókkal vonulnak ki a temetőbe. A kisebb tanulók csak azért jelennek meg az iskolában, hogy a tornateremben, vagy egy erre alkalmas helyiségben fölállított Kossuth-kép előtt letegyék a virágszalakat, melyeket helyetők a nagyobb tanulók fognak a sirra helyezni.

4. Azok az iskolák, a melyek nagyon messzire esnek a temetőtől, úgy vesznek részt a kegyeleti aktusban, mint az utóbb említett kisebb iskolások, hogy leteszik a virágszalakat a kép előtt.

Az így egybegyült virágokat néhány nagyobb tanuló elviszi a temetőbe a tantestület valamely tagjának a kíséretében.

5. A fő- és székváros tekintetes tanácsa fölkérendő volna, hogy sziveskedjék tudomásul venni az iskolai növendékeknek e kegyeletes májusi temetői vonulását s hogy az iskolások kellő biztonságban legyenek s a kegyeletes aktust háborithatatlanul elvégezhessek, rendelje el, hogy reggel 7 és 10 óra között zárassék el a temető látogatása a kíváncsiak elől; továbbá fölkérendő a tek. tanács, hogy az iskolások kivonulásának ideje alatt képviseltesse magát a sirnál.

6. Megkeresés intézendő a Honvédmenház igazgatóságához, hogy az 1848. évi öreg honvédekből diszörséget küldjön a sirhoz.

Sretvizser Lajos.

Részvétiratok.

A nagy nemzeti gyász alkalmából az ország tanítósa is sietett mélyen érzett, igazi részvétének kifejezésével enyhíteni azok mérhetetlen fájdalmát, kiket a nemzet halottja a jobb hazába költözéskor a magyar nemzettel együtt árván hagyott.

A budapesti tanítósnak a gyászoló családhoz intézett s Szöke István által szerkesztett részvétirata ez:

Gyászoló Család!

A székes főváros tanítói kara, mely a Nagy Halott legforróbb óhajlásán munkál: hogy egy dicse és magyar főváros képezze hazánk szívét, — mély gyászban áll a reá bizott sarjadékkal egyetemben azóta, hogy megszűnt dobogni a legmagyarabb szív.

Midőn a testület ezt bánatos könyhullajtás kíséretében vallja, imádattal borul le Isten jósa előtt, hogy Kossuth Lajost nemze-

tünknek adta; hogy annak ily sokáig megtartotta; hogy halálában annyi dicsőséggel övedzi.

Hódolattal borulunk le az előtt a Nagy Ásszony előtt, ki egy nemzet szeretetével és imádatával fölerő szeretettel és istenítéssel gondozta a Megdicsőültet agg napjaiban, virággal diszitve szenvedései útját, mézzel édesítvén lelke keserűsegeit.

Biztató reménnyel tekintünk fiaira, hogy mérhetetlen veszteségükben vigaszt találnak abban, miszerint oly apának gyermekei, kit a világtörténelem a Népek Atyái közé fog sorozni.

Buzgón kérjük Istent, a magyarok Istenét: adjon balzsamos írt a Család Tagjainak sajgó sebeire, adjon imádott Hazánkknak örök életet azon nagy eszmék alapján, melyeknek a Drága Halott volt a magvetője; adjon nekünk, a főváros tanítótestületének szent kegyelmet, a „Nemzet Szíve“, nagyságának, dicsőségének és hazafiasságának megmunkálásában.

Kelt a „Budapesti Tanítótestület“ igazgatótanácsának ülésén, 1894. márczius hó 24-én.

A székes főváros tanítói nevében:

Jeny József, a »Budapesti Tanítótestület« elnöke.	Szöke István, a »Budapesti Tanítótestület« titkára.
Sretvizer Lajos, a »Népnevelők Budapesti Egyesületének« elnöke.	Hajós Mihály, a »Népnevelők Budapesti Egyesületének« titkára.
Somlyay József, a »Budapesti (budai) Tanítóegylet« elnöke.	Velösy Lipót, a »Budapesti (budai) Tanítóegylet« titkára.

A Magyarországi Tanítók Országos Bizottságának részvétnyilatkozata pedig, mely Szabó B. László tollából került ki, ekként hangzik:

Kossuth Ferencz és Kossuth Lajos Tódor uraknak.

A magyarországi néptanítók, a Kossuth Lajos által szabaddá és nemzetté tett milliók nevelői, fájdalommal borulnak ahhoz a szent ravatalhoz, melyen mindnyájunknak édes Apja szendergi a halhatatlanok álmát.

Ha az ily megmérhetetlen fájdalom pillanatában enyhíthet a részvét, akkor az Önök fájdalmát szentelt balzsam, varázserejű ír enyhítgeti: egy nemzet részvéte a fájdalomban.

Mi, mint a magyar nemzetnek, a nemzet szellemi fejlődésének szerény, de a honszerelemben és honfiai kötelességek teljesítésében senki mögött nem maradó napszámosai, a közös fájdalom, a közös gyász mai megrázó pillanataiban sem tudunk megfélekezni egy nagy kötelességről: a nemzet könnyárjaival öntözött szent ravatal előtt megerősíteni keblünkben azt a honfiai fogadalmat, hogy a nép milliói körében sohasem szűnünk meg lelkesedéssel ápolni Kossuth Lajos nagy eszméit.

A magyar tanítók ezreinek ez az erős fogadalma legyen szintén egy virágszirom a vigasznak abban a bokrétájában, melyet Önöknek egy nemzet nyújt, a maga mérhetetlen fájdalma, gyásza, részvéte, tisztelete, szeretete alakjában.

Budapesten, az Úr 1894. évében, a nemzet Nagyhetében, Kossuth Lajos halálának 6. napján.

A „Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága.“

Szabó B. László,
titkár.

Lakits Vendel,
elnök.

V E G Y E S E K.

— **A gyász-szertartáson résztvevők figyelmébe.** A székesfőváros tanítói testületileg vesznek részt Kossuth Lajos temetésén. Gyülekezés április hó 1-jén, reggel 8 órakor a IX. ker. Lónyay-u. iskolában, hol mindenki átveheti Jeny József, tantestületi elnöktől a testületjelvényét. A résztvevők fekete ruhában (hölgyek úgy, mint férfiak) és vagy kalapjukon, vagy karjukon gyászfátyollal kéretnek megjelenni. — Az iskolából a tanítók testületileg indulnak el a kijelölt helyre gyászlobogó alatt.

— **A tanítóság koszorúja.** A székes főváros tanítósága koszorúján a következő felirat van: *A fő- és székváros tanítói kara — Kossuth Lajosnak, a halhatatlannak.* — A »Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága« koszorújának szalagján e felírás olvasható: *A magyar nemzet nagy tanítójának — Magyarország tanítói.* — Az izraelita tanítók koszorújára ez van nyomtatva: *Az Országos Izr. Tanító-egyesület — Kossuth Lajosnak.*

— **A Kossuth-alapra** — örvendetesen jelezhetjük — igen szép összegeket indult meg a tanítóság részéről az adakozás. Léderer Ábrahám 5 frt, Péterfy Sándor 5 frt, Lakits Vendel 5 frt, Böngérfy János 10 frt, Jeny József 5 frt, Kurz Sámuel 5 frt, Somlyay József 5 frt, Vajdafi Gusztáv 5 frt és Velösy Lipót szintén 5 frttal járultak az alap létesítéséhez. — Ezen kívül Csik János (Arad), Schuler József (Báttaszék), Volenszky Gyula (Torda), Sebestyén József (Nagysajó), Száva János (Nagyvárad), Jeny Gusztáv (Csáktornya), továbbá Nagy László, dr. Gööz József, Szabó B. László, Szöts András, Minke Béla, Szöke István, Schön József, Hajós Mihály és Koncsek Lajos arra kötelezték magukat, hogy a létesítendő jótékony alapra ötven át 1—1 frt adakoznak. Találjon nemes példájok minél több lelkes követőre!

— **A »Magyarországi Tanítók Országos Bizottságának«** Kossuth Lajos emlékezetére szentelt husvétii nagygyűlésén jelen voltak Lakits Vendel, elnöklete alatt: Peres Sándor (Hódmező-Vásárhely), Sárkány Gábor (Munkács), Schuler József (Báttaszék), Száva János (Jászládány), Sziklay P. Gyula (Déva), Sebestyén József (Nagy-Sajó), Almásy János, Böngérfy János, Dorogsághy Dénesné, Gööz József dr. György Aladár, Hajós Mihály, Jeny József, Koncsek Lajos, Kurz Sámuel, Léderer Ábrahám, Minke Béla, Molnár László, Nagy László, Neiger Sándor, Nemcskay Irma, Péterfy Sándor, Schön József, Sántha Lajos, Somlyay József, Szabó Bugáth László, Szöke István, Szöts András, Trajtlér Károly, Vajdafi Gusztáv, Walter Károly (Budapest) rendes, és Jeny Gusztáv, (Csáktornya), Földes Géza, Magyar László, Scherer István póttagok, továbbá mint vendégek: Csik János (Arad), Volenszky Gyula (Torda), Kapi Rezső, Locsava Aurél, Sretvizer Lajos, Wendler Irma, Wenisch Iván (Bpest). Kimentetni kérték magukat Dobó Adolf (Igló), Eszenyi Sándor (N-Várad), Vargha István (N-Körös), Pazár István (Nyiregyháza), Schrodty György (Arad), Ferenczy János (Szeged), Solyom Antal (H.-Böszörmény), Schneider István (Pécs), Deák Lajos (Maros-Vásárhely), Böszörményi Mihály (Kecskemét), Komáromy Erzsébet, Moussong Géza, Komáromy Lajos (Bpest).

— **A számok omene.** Érdekes körülményre hívják fel figyelmünket. Deák Ferencz a kiegyezést 1867-ben vitte keresztül s meghalt 1876-ban. Kossuth Lajos pedig 1849-ben állott dicsősége magaslatán s meghalt 1894-ben.

— **Felhívás és kérelem.** A Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága körében már megindult a mozgalom egy Kossuth-alap létesítése iránt. Szében és magasztosabban nem róhatja le az ország hazafias tanítósága a nagy elhunyt iránti kegyeletét és háláját, mint egy alap létesítésével, mely a legnagyobb hazafi nevet viselvén, beteg tanítókon lesz hivatva segíteni, valahányszor a szükség úgy kívánja. Azzal a szíves kérelemmel járulunk Magyarország minden lelkes tanítójához, hogy a mennyiben a Kossuth-alapra egybegyűlő összegnek egyrésze a Kossuth-szoborra lesz fordítva, kegyes adományaitak vagy az Eötvös-alap pénztárosához: Roller Máttyás polg. isk. igazg. úrhoz (lakik VI. ker. Mező-utca 1 sz.) vagy pedig Lapunk szerkesztőségéhez eljuttatni sziveskedjenek.